

Turecki sektor zbrojeniowy jako narzędzie polityki zagranicznej

Aleksandra Maria Spancerska

Rozwój przemysłu zbrojeniowego ułatwia Turcji prowadzenie samodzielnych operacji militarnych przeciw bojownikom PKK w północnym Iraku i Syrii oraz osiągnięcie niezależności od zagranicznych dostaw sprzętu. Eksport tureckiego uzbrojenia jest płaszczyzną umacniania relacji w wymiarze politycznym i gospodarczym, a także narzędziem używanym przez obóz rządowy w celu mobilizowania konserwatywno-nacjonalistycznego elektoratu. Poprawa relacji Turcji z Włochami i Francją mogłaby się przyczynić do wznowienia rozmów na temat partnerstwa w projekcie systemu obrony przeciwlotniczej SAMP-T.

Cele i interesy Turcji. Rozbudowa przemysłu obronnego ma służyć niezależności Turcji w dziedzinie gospodarczej, obronności i technologicznej oraz zwiększeniu eksportu i podniesieniu prestiżu państwa na arenie międzynarodowej. Zgodnie ze strategią przyjętą przez rząd AKP sektor ten ma się do 2053 r. całkowicie uniezależnić, jednocześnie jego zdolności eksportowe mają się zwiększyć do 50 mld dol., a co najmniej 10 tureckich firm zbrojeniowych ma wejść do grona 100 największych przedsiębiorstw na świecie. Państwo stałoby się wówczas – według ministra technologii Mustafy Varanaka – „globalnym ośrodkiem” przemysłu, technologii i obronności. Zgodnie z tym założeniem zwiększyła się wartość nakładów na sektor zbrojeniowy z 1 mld dol. w 2002 r. do 11 mld w 2020 r. W latach 2017–2021 Turcja była na 12. miejscu wśród największych eksporterów uzbrojenia (na czele Stany Zjednoczone, Rosja, Francja). Jednocześnie malało jej uzależnienie od importu tego rodzaju produktów. W latach 2010–2014 pokrywał on 70% zapotrzebowania, w okresie 2015–2019 r. – już tylko 30%. Turcja importowała samoloty bojowe, pojazdy opancerzone, a także broń ciężką, silniki, pociski, czujniki oraz okręty wojenne. Obecnie Turcy w dalszym ciągu zaopatrują się m.in. w silniki do zasilania śmigłowca T-129 ATAK w spółce joint venture Rolls-Royce i firmie Honeywell oraz w silniki do czołgu Altay w Korei Południowej. Złożyli także wnioski o 80 zestawów modernizacyjnych do myśliwców F-16. Głównym czynnikiem, który wpłynął na ograniczenie importu uzbrojenia, było w 2019 r. [wykluczenie Turcji przez Stany](#)

[Zjednoczone z programu produkcji F-35 po nabyciu przez nią systemu S-400 od Rosji.](#) Turcja zamknęła rok 2021 z wartością eksportu w tym sektorze przekraczającą 3 mld dol. W okresie od stycznia do listopada 2021 r. wśród sześciu państw, do których wyeksportowała najwięcej produktów swojego przemysłu obronnego, znalazły się: USA (1 mld dol.), Azerbejdżan (192,1 mln dol.), Katar (180,5 mln dol.), Zjednoczone Emiraty Arabskie (161,4 mln dol.), Niemcy (142,8 mln dol.) oraz Ukraina (123,2 mln dol.).

Rozwój rodzimego sektora zbrojeniowego ułatwia Turcji od lat 80. XX w. samodzielne zwalczanie na swoim terytorium ruchów separatystycznych społeczności kurdyjskiej, zwłaszcza bojowników Partii Pracujących Kurdystanu (PKK). Władze tureckie coraz częściej uderzają też w PKK i jej lokalne filie na terenie Syrii i Iraku. Wynika to z przekonania klasy politycznej, że bezpieczeństwo wewnętrzne nie ogranicza się do granic państwa, co z kolei wpływa na sekurytyzację polityki zagranicznej rządu AKP. Decydenci uznają, że Turcja musi zachowywać zdolność do prowadzenia samodzielnych działań zbrojnych w sąsiednich państwach arabskich, niezależnie od partnerów zagranicznych. Od 2016 r. były to m.in. wojskowe operacje w Syrii: „[Tarcza Eufratu](#)” (2016 r.), „[Gałązka Oliwna](#)” (2018 r.), „[Krynica Pokoju](#)” (2019 r.), „[Tarcza Wiosny](#)” (2020 r.) i szereg interwencji w północnym Iraku.

Eksport uzbrojenia jest też sposobem obozu rządowego na mobilizację elektoratu konserwatywno-nacjonalistycznego. Władze Turcji dyskutowały w ten sposób m.in. decyzję Polski –

BIULETYN PISM

pierwszego państwa NATO – o zakupie dronów Bayraktar TB2, która była szeroko komentowana w prasie prorządowej. Podobną funkcję pełnią wydarzenia promujące osiągnięcia technologiczne Turcji, w tym produkty jej sektora obronnego. W organizowanym od 2018 r. TEKNOFEST, współtworzonym m.in. we współpracy z Prezydencją Przemysłu Obronnego Republiki Turcji oraz Sztabem Generalnym, zwyczajowo bierze udział prezydent Recep Tayyip Erdoğan oraz Selçuk Bayraktar, współautor sukcesu tureckich dronów, prywatnie zięć głowy państwa. Władze lansują jako wyraz patriotyzmu popieranie rozwoju technologii, tzw. narodowy ruch technologiczny (*milli teknoloji hamlesi*).

Znaczenie sektora dla pozycji międzynarodowej Turcji. Współpraca obronna służy umacnianiu relacji politycznych i gospodarczych z państwami, do których Turcy dostarczają broń lub lokują zagraniczne bazy wojskowe ([Somalia](#), Katar). Po zwycięstwie Azerbejdżanu w wojnie o Górski Karabach w czerwcu ub.r. zawarł on z Turcją [sojusz wojskowy](#), który będzie współkształtował układ bezpieczeństwa na Kaukazie Południowym. [Turcja i Ukraina](#) w 2020 r. podpisały umowę o współpracy wojskowej, a dwa lata później, w 30. rocznicę nawiązania stosunków dyplomatycznych, [umowę o wolnym handlu](#). Decyzja polskiego Ministerstwa Obrony Narodowej o zakupie [24 tureckich dronów Bayraktar TB2](#) wpłynęła m.in. na pogłębienie współpracy politycznej, np. parlamentów obu państw, i doprowadziła do ożywienia dyskusji o dialogu między Turcją, Rumunią a Polską. Strona turecka deklaruje chęć podniesienia tego mechanizmu do poziomu przywódców państw, co jest ważne z punktu widzenia bezpieczeństwa wschodniej flanki NATO.

Turecki sprzęt odgrywa ważną rolę w bezpośrednim sąsiedztwie Turcji. W operacji „Blokada Pazarów”, rozpoczętej w kwietniu br. przeciwko PKK w północnym Iraku, Turcy stosują m.in. drony oraz śmigłowce T-129 ATAK. Wykorzystanie bezzałogowych statków powietrznych w działaniach prowadzonych przez Ukrainę przeciwko Rosji spowodowało, że tureckie drony stały się elementem światowej popkultury. Skuteczność tureckiego sprzętu nie tylko pobudza popyt na

produkty tureckiej zbrojeniówki, ale i zwiększają atrakcyjność Turcji jako partnera politycznego. Produkty tureckiego przemysłu zbrojeniowego mają istotne znaczenie także poza bezpośrednim sąsiedztwem państwa. [W Libii pozwoliły siłom rządowym na początku 2020 r. odeprzeć ofensywę gen. Chalify Haftara na Trypolis](#). W wojnie o Górski Karabach siły azerbejdżańskie wykorzystały turecką taktykę wojskowa opartą na atakach [bezzałogowych statków powietrznych](#) w połączeniu z naziemnym ostrzałem artyleryjskim, co pomogło im zwyciężyć. Użycie statków powietrznych Bayraktar TB2 (obok dronów chińskich i irańskich) ułatwiło etiopskim wojskom federalnym przejście do ofensywy przeciwko siłom zbrojnym prowincji [Tigraj](#) w grudniu 2021 r.

Wnioski i perspektywy. W ostatnich latach turecki przemysł zbrojeniowy przeszedł ewolucję od uzależnienia od importu do budowania własnej rozpoznawalnej, globalnej marki. Zmianę tę odzwierciedlają m.in. tureckie operacje w Iraku i Syrii, za pomocą których, oprócz osiągania celów wojskowych i politycznych, rząd AKP wzmacnia zaufanie klasy politycznej do rodzimego przemysłu obronnego jako warunku niezależnej i asertywnej polityki zagranicznej. Turecki sprzęt wojskowy, zwłaszcza drony, jest atrakcyjny dla wielu państw poszukujących wyposażenia sprawdzonego na polu walki i stosunkowo taniego. Sukces tureckiego sektora zbrojeniowego mógłby skłonić Polskę do poszukiwania płaszczyzn współpracy, np. w zakresie licencjonowania polsko-tureckiej produkcji sprzętu wojskowego lub też do podpisania porozumienia o rozpoczęciu koprodukcji tureckich dronów w Polsce. UE może próbować wpływać na zmniejszenie współpracy obronnej Turcji z Rosją, wspierając poprawę relacji Turcji z Włochami i Francją. Mogłoby to przyczynić się do wznowienia rozmów na temat partnerstwa w projekcie systemu obrony przeciwlotniczej SAMP-T. Odbudowa partnerstwa na płaszczyźnie sektora obronnego w relacjach z USA – mimo ustanowienia tzw. mechanizmu strategicznego między państwami – w dalszym ciągu jest wyzwaniem w stosunkach bilateralnych i dla spójności NATO.

BIULETYN PISM

Najważniejsze produkty tureckiego przemysłu zbrojeniowego

Wojska lądowe	Czołgi Altay, wóz opancerzony Cobra, czołg Kaplan MT powstały we współpracy z Indonezją, pojazd opancerzony FNSS PARS, taktyczny kołowy pojazd pancerny HIZIR 4x4, wóz bojowy typu MRAP.
Siły powietrzne	System obrony powietrznej Hisar, śmigłowce szturmowe T-129 ATAK, lekki samolot szturmowy HÜRJET (faza projektowa), bezzałogowe statki powietrzne: Bayraktar TB2, Bayraktar Akinci, Anka Aksungur, Karayel, Bayraktar TB-3 (w fazie projektowej), Bayraktar Kızılelma (w fazie badań). Po 2019 r., gdy Turcja została wykluczona z programu produkcji oraz rozwoju myśliwca piątej generacji F-35 ze względu na pozyskanie od Rosji systemu S-400 , zwiększyła wysiłki na rzecz rozwoju Narodowego Samolotu Bojowego Milli (<i>Milli Muharip Uçak</i>), który pozostaje w fazie badań i z dużym prawdopodobieństwem nie będzie mógł zostać zrealizowany samodzielnie przez stronę turecką, ponieważ głównym problemem jest pozyskanie silnika.
Marynarka wojenna	Korwety typu Ada: TCG Heybeliada (F-511), TCG Büyükkada (F-512), TCG Burgazada (F-513), TCG Kinalıada (F-514). Fregata TCG İstanbul (F-515) wyprodukowana w ramach narodowego programu okrętów wojennych Republiki Turcji (MİLGEM) została zwodowana w styczniu 2021 r. i ma trafić do tureckiej marynarki wojennej w 2023 r.
Elektronika	Mobilny system walki elektronicznej KORAL.
Obrona przeciwlotnicza i artyleria	Haubice T-155 Firtına, haubica Panter, taktyczna rakietka krótkiego zasięgu BORA, pocisk przeciwpancerny Karaok, systemy raketowe firmy Roketsan.